

פרוטוקול מס' 266
מישיבת ועדת הכלכלה
שהתקיימה ביום ג', ט"ז באייר התשנ"ח, 12.5.1998, בשעה 12:30

נכחו:

חברי הוועדה:

היו"ר אברהם יחזקאל
רומן ברונפמן
תמר גוזינסקי
צבי ויינברג
איתן כבל
רן כהן
מאיר שטרית

מוזמנים:

ישראל שוורץ, סמנכ"ל איכלוס, משרד הבינוי והשיכון
חיים פיאלקוב, יועץ סגן שר הבינוי והשיכון
עו"ד אמיר פז, הלשכה המשפטית, משרד הבינוי והשיכון
מיכאלה גרזון, סגן מנהל אגף האיכלוס, משרד הבינוי
והשיכון
אריאל לוין, ראש תחום מימון ותקציבים, משרד הבינוי
והשיכון
שרון אלבז, משרד הבינוי והשיכון
רון דוד, אגף החשב הכללי, משרד האוצר
איתי אייגס, אגף התקציבים, משרד האוצר
עו"ד חנה פרנקל, הלשכה המשפטית, משרד האוצר
עו"ד אלינור הורוביץ, משרד המשפטים
עו"ד נחמיה אבנרי, משרד הפנים
שמואל פרידמן, משרד העבודה והרווחה
עו"ד תמר הקר, הסוכנות היהודית
רון כהן, מינהל מקרקעי ישראל
אדריכל יהודה פתאל, מרכז השלטון המקומי
עו"ד מירית דובר, מרכז השלטון המקומי
ניסן קרופסקי, מרכז השלטון המקומי
עו"ד אסא אליאב, יועץ משפטי, עיריית ירושלים
חביב קצב, מנהל אגף בכיר לדיור, משרד הקליטה
גונן ירום, עמותת סנגור קהילתי
מלי אברגיל, עמותת סנגור קהילתי
לידיה גורביץ, עמותת סנגור קהילתי
גילה דהן, עמותת סנגור קהילתי
יבגניה פונומרוב, עמותת סנגור קהילתי
יוסף שא נס, מנכ"ל הרשות להגנת הצרכן
דוד כהן, הרשות להגנת הצרכן
עו"ד חיים כהן, "אפרידר"
רמו כהן, "אפרידר"
יובל פרנקל, מנכ"ל "חלמיש"
שלמה בן-סימון, סמנכ"ל כספים, "עמיגור"

תמר מיארה-הרטוב, מנכ"ל בפועל, "עמידר"
חן ברטל, מנהל אגף משתכנים, "עמידר"
עמי ליברמן, מנהל אגף אירגון ושיטות ובקרה, "עמידר"
סימנטוב אברהם, "פרזות"
מרגלית לילה, האגודה לזכויות האזרח
דוד בניסטי, קול בשכונות
שלמה וזאנה, הקשת הדמוקרטית המזרחית
יוכי יחל, האירגון הארצי היציג להגנת הדייר
עו"ד יונה מרקוביץ, האירגון הארצי היציג להגנת הדייר
אלי זזון, קול השכונות
שלמה בוסקילה, יו"ר תנועת בני השכונות
אבנר עמיאל, קול בשכונות
שלומית אשרי, קואליציה לדיור
גיל פרנק, קשת דמוקרטית מזרחית
יוחאי דוק, אירגון הנכים
בת-שבע דוק, אירגון הנכים
יום טוב כהן, אירגון הנכים
חנה כהן, אירגון הנכים
עדינה שרם
אריה צודקביץ
אביבה צודקביץ, איל"ן
גיא צודקביץ
אאידיה וזרנקוב, קואליציה של אירגוני הדיור

יועצת משפטית: אתי בנדלר

מנהלת הוועדה: לאה ורון

נרשם על-ידי: חבר המתרגמים בע"מ

ס ד ר ה י ם

הצעת חוק דיור ציבורי, התשנ"ז-1997

הצעתם של חברי הכנסת:

רומן ברונפמן, תמר גוז'נסקי, שבח וייס, רן כהן ומקסים לוי

הצעת חוק דיוור ציבורי, התשנ"ז-1997

הצעתם של חברי הכנסת:

רומן ברונפמן, תמר גוז'נסקי, שבח וייס, רן כהן ומקסים לוי

היו"ר אברהם יחזקאל:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת ועדת הכלכלה. אנחנו ממשיכים את הדיון בחוק הדיוור הציבורי, התשנ"ז-1997, כאשר למעשה העברנו את החוק בקריאה ראשונה, וכל מה שנותר לנו עכשיו זה להעביר אותו לקריאה שנייה ושלישית. אני יודע שחברי המחוקקים, חברי הכנסת, בעד להאיץ את התהליך ולכן בישיבה הבאה אני מודיע שבכוונתי להביא את החוק להצבעה.

אני גם מציע להיכנס לדיון מרתוני עם הגורמים הממשלתיים, עם כולם ללא יוצא מן הכלל. אין לי שום כוונה להשהות את הדיון, להשהות את הנושא. אני חושב שבעיניי יהיה חמור ביותר אם בשם הסכמה שהיא נכונה, שניתנה בצורה נכונה, שהיוזמים הציעו ונתנו אותה בהגינות ובתום לב לממשלה ואמרו שאחרי המעבר של הקריאה הראשונה ניכנס לאיזה דיון עם הממשלה, אני מקווה שהממשלה לא תשתמש באותה הסכמה שניתנה בתוך לב על-ידי חברי המחוקקים ולא תשהה ותעשה מה שנקרא בלשון פרלמנטרית פיליבסטר. אני אומר, עמדתי האישית כיושב-ראש ועדת הכלכלה וכחבר כנסת היא שמי שמתכוון פה להטיף לנו מוסר על אובדן הדיוור הציבורי ועל אובדן האפשרות שהדבר הזה יתן שיקום לאלפי משפחות נוספות, לדעתי למעשה מאחז עיניים. פה מדובר על חלוקה שצריכה להינתן למי שגר עשרות שנים בדירות שכורות של הממשלה. הגיע הזמן שכפי שהמדינה נתנה ונותנת למגזרים אחרים נתחים וחלקים וזכויות שהיו זכויות מוקנות כמו לאותה התיישבות - ועיני לא צרה בהם אלא ההיפך - ולאותם גורמים נוספים, ראוי שהמדינה תתן את אותה זכות מוקנית לדיירי הדיוור הציבורי שמהווים 120 אלף משפחות שכאשר באו לארץ אמרו להם לשכור את הדירות במקום לקנות אותן. מזה שנים רבות, 20, 30 ואף 40 שנה אותם דיירות משלמים שכר-דירה והדירות מוזנחות. גם בגלל שיקולים כלכליים לא משתלם שהדירות האלו ישארו בידי המדינה והסביר זאת בזמנו חבר הכנסת רן כהן.

הדיון הזה נקבע היום כדי להאיץ את התהליך. אני מודה, לא המתנתי לתשובת הממשלה. אני יודע שמנהלת הוועדה, על-פי בקשתי, שלחה מכתבי זימון לכל משרדי הממשלה הנוגעים בדבר ולמעשה כל משרדי הממשלה הנוגעים בדבר צריכים להגיע ולהתדיין בעניין. לכן אנחנו נקציב זמן, והישיבה הבאה בנושא הדיוור הציבורי תתקיים בעוד כשבועיים, ובישיבה ההיא תתקיים הצבעה.

אגב, אני לא חייב באותו הסכם שנאמר עליו או דיברו בו היוזמים ויושב-ראש הקואליציה, ולמעשה מכיוון שלוח הזמנים של יושב-ראש הוועדה ושל ועדת הכלכלה נקבע באמצעות יושב-ראש הוועדה, נראה לי שהנושא חשוב ביותר וראוי שיאיצו אותו וידונו בו. אני כן מאמין בתום ליבו של חבר הכנסת מאיר שטרית, ואני יודע את רגישותו החברתית, ואני חושב שהוא רוצה להביא פתרון, אלא שאני חושש שישתמשו בחבר הכנסת מאיר שטרית להגיע להסכמה כדי להשהות פתרון, כדי לדחות פתרון. לכן אני חושב שכדאי להגביל את הדברים בלוח זמנים קצוב ותאמר לי עד מתי אתה חושב שהדברים האלה יכולים להסתיים ואיך הדברים האלה צריכים לבוא לידי ביטוי. אני חושב שכשבועיים עד שלושה התדיינות בעניין הזה, זו תקופה מספקת.

חבר הכנסת שטרית ביקש הצעה לסדר לגבי הישיבה עצמה.

מאיר שטרית:

אדוני היושב-ראש, ראשית אני בהחלט מודה ומעריך את ההרתמות שלך לטובת הנושא של הדיור הציבורי. אנחנו כמובן מעוניינים לאכול את הענבים ולא להרוג את השומר. על רקע זה אדוני היושב-ראש, כפי שידוע לך, באתי בדברים כיושב-ראש הקואליציה עם יוזמי החוק, עם חבר הכנסת רן כהן ועם חברי הכנסת האחרים ששותפים לחוק זה, והגענו להסכמה שאנחנו נמצה את כל ההליכים בממשלה במטרה להביא הצעה של הממשלה, הצעה מוסכמת, כדי לפתור את הבעיה של הדיור הציבורי.

כדי להשקיט אותך, גם התחייבתי בפני מליאת הכנסת, כאשר התקיים הדיון, שעד לתום המושב הזה של הכנסת, הנושא הזה יסתיים ויגיע לכלל סיכום. מאחר ואנחנו נמצאים בהתקדמות מאוד גדולה בעניין הזה, אני מעריך ואני מקווה שנוכל לגמור את זה יותר מהר ממה שאתה חושב ונוכל לצאת לביצוע עוד לפני תום המושב הזה, בקיץ הזה, כדי שדיירי הדיור הציבורי יוכלו לרכוש את דירותיהם על-פי התוכנית הזאת. כמובן שכדי להגיע לכך, נצטרך להגיע להסכמה ולהערכתי כבר יש התארגנות גדולה מאוד בעניין הזה במשרדים הנוגעים בדבר. אני מרכז את הטיפול בנושא הזה מטעם הממשלה ובא בדברים עם כל המשרדים. חבר הכנסת רן כהן וחבר הכנסת רומן ברונפמן יהיו שותפים אתי כיוזמי החוק לדיונים הללו, מתוך תקווה שנגיע ונביא פתרון הוגן לדיירי הדיור הציבורי ולא לעשות חקיקה שתהיה אות מתה. גם אם עושים חוק, אם החוק הזה לא יהיה מקובל על הממשלה, הוא לא יבוצע. אני יכול להביא לך שורה ארוכה של חוקים שלא קרה איתם שום דבר, שאיש לא מבצע אותם ואי-אפשר לבצע אותם, כי הכנסת לא יכולה לבצע את החוק. לכן צריך ליצור הצעה הוגנת שנותנת תשובה לדיירי הדיור הציבורי, בעיקר אלה שגרים הרבה מאוד שנים בדירות האלה, כדי שיוכלו לרכוש אותם בתנאי הנחה ניכרת.

הרושם שלי היום, אדוני היושב-ראש, ואני שמח לומר לך את זה - בזמנו גם ישבתי עם חבר הכנסת רן כהן והסברתי לו - שהממשלה הולכת בצורה מאוד נרחבת לקראת דיירי הדיור הציבורי במטרה לפתור את הבעיה.

מאחר ואתה אחראי לנושא הזה בוועדה, אני אשמח מאוד לשתף פעולה לא רק עם יזמי החוק בדיון עם הממשלה, אלא גם איתך כיושב-ראש הוועדה, כי לדעתי אם אתה תהיה שותף בדיונים אלה, אתה גם תראה שאנחנו לא מסדרים פה שום דבר. אף אחד לא יכול להשתמש בי ככלי, אדוני היושב-ראש, לא מהיום אני במערכת הפוליטית ואני מבטיח לך נאמנה שאני לא ארפה מהנושא והנושא הזה יסתיים לפני סוף המושב הזה. אני חושב שזה לוח זמנים מספיק קצוב ומספיק קצר, כי מדובר בסך הכל על חודשיים וחצי שעומדים לרשותנו כדי לגמור את הנושא הזה, והוא יסתיים הרבה יותר מהר מאשר בחקיקה רגילה, כי אתה יודע שאם רוצים לתקוע חוק כזה, אפשר לנהל פיליבסטר שיימשך חודשים. אתה יודע שבועדה הזאת לקואליציה יש רוב ואני יכול לגייס אותה ולהפיל את כל החוק, אבל אני לא רוצה לעשות זאת.

היו"ר אברהם יחזקאל:

אתה גם יכול להדיח אותי.

מאיר שטרית:

חלילה וחס. המטרה שלי היא להעביר את החוק ולא הפוך. אני שמח שיש היום נכונות גם במשרדי הממשלה שהביעו זאת, ואולי תודות למאבק של החברים היוזמים, והם הבינו שאי-אפשר לדלג על המכשלה הזאת ולא לפתור את הבעיה. לשמחתי הרבה

הצלחתי לשכנע גם את שר האוצר, גם את שר השיכון, גם את ראש-הממשלה שאין מנוס וצריכים לפתור את הבעיה הזו בצורה הוגנת וצודקת, ולהערכתני זה מה שיקרה. צר לי, אגב, שההנחות לדיירי הדיור הציבורי בוטלו בשנת 1994 על-ידי שר השיכון דאז. אני הבאתי מכתב שמראה ששר השיכון דאז, בנימין בן-אליעזר, הוציא הוראה לכל החברות הציבוריות שבו הוא מודיע על ביטול כל ההנחות לדיירי הדיור הציבורי שעוברים משכירות לרכישה. לפחות פוליטית אי-אפשר להאשים את הממשלה הזו, ולצערי דווקא הממשלה הקודמת אחראית לכך. אנחנו ננסה לתקן את זה מחדש ואולי יותר טוב.

שלמה זאנה:
השאלה אם אתה מתכוון שמשרדי הממשלה יעשו את זה ברוח הדברים שהתבטאת, כלומר מבחן הכנסה ואבחנה בין פריפריה למרכז.

מאיר שטרית: בהחלט.

שלמה זאנה:
אם זו רוח הדברים, דע לך שבשטח, יוזמי החוק, האנשים שיושבים כאן, מתנגדים התנגדות נחרצת. כך שאתה יכול להמשיך את החגיגה הזאת עם משרדי הממשלה, אבל זה לא יתקבל ברחוב, משום שאנחנו לא קונים את זה במשוואה שהצגנו לגבי עיגון זכויות החקלאים בקרקע וגם לגבי עניינים אחרים שאתה לא מצביע עליהם כאשר אתה מדבר על הדיור הציבורי. אתה צריך לבחור את התפקיד שלך בתוך המערכת הזאת.

מאיר שטרית: עם כל הכבוד לך, הממשלה לא פועלת לפי הרחוב.

היו"ר אברהם יחזקאל:
אני רוצה להבהיר. אני לא שותף להסכמה, ואני אעמוד בלוח הזמנים שלי. אני מקווה שהממשלה תעשה את הדברים, ולכן אני סומך על שיקול דעתי של חברי רן כהן שעומד לומר את דבריו וגם על חברי מאיר שטרית, אבל אני כיושב-ראש ועדת הכלכלה אמרתי ואני אומר: הדיון היום הוא ביוזמתו, באמצעות הסכמה, לא אגיד שקטה, של חבר הכנסת רן כהן ויוזמי החוק, כדי לקבוע מסגרת. הפחד שלי, חבר הכנסת שטרית, שאתה בעצמך יודע שכאשר משאירים את זה להתדיינות בין הממשלה למחוקקים, זה יכול לקחת חודשים ושנים.

מאיר שטרית: קבענו לוח זמנים.

היו"ר אברהם יחזקאל: הישיבה הבאה תהיה בעוד שבועיים.

מאיר שטרית: אמרתי שעד סוף המושב זה יסתיים.

שלמה זאנה:
סגן השר פרוש כבר התבטא ואמר מהי אבחנת הכנסה למי שמחזיק טוסטוס ושכר הדירה יהיה שכר דירה ראוי. זה בהשראת ההתבטאויות שלו.

מאיר שטרית: אני לא אחראי לדברי סגן השר פרוש אלא אני אחראי לדברי.

שלמה וזאנה:

אלה משרדי הממשלה שאתה מדבר עליהם שכבר מגלים נכונות. קראנו מה אומרת מבקרת המדינה

על מה שנעשה במשרד השיכון.

היו"ר אברהם יחזקאל:

אני מבקש לא להפנות את הגורמים למבקרת המדינה. הדוח כבר פורסם והכל ידוע. הדיון

הזה טעון ואני מבקש שהוא יהיה רגוע. אני יודע שאתם במצוקה, יש פה ציבור של נכים, יש פה אנשים נכים שראיתי אותם היום יורדים מהמכונית, איך מביאים אותם לכנסת. אני אומר שאני מאמין ברגישותו של חבר הכנסת שטרית, אבל אני חושב שצריך לקבוע לוח זמנים ברור ובואו נראה איפה עומדים הדברים האלה. לכן אני מבקש לא להפריע, למרות שהאנשים לא יכולים להתאפק ורוצים לומר את דברם.

רן כהן:

אדוני היושב-ראש, שתי הערות מקדימות. קודם כל, בואו נתברך בעובדה שהחוק עבר בקריאה

ראשונה. אני רוצה לא לברך רק כדי להתברך, אלא כדי לומר דבר מאוד פשוט. החוק הזה, אחרי שהוא עבר בקריאה ראשונה, הוא חוק אי-רוורסבילי, הוא לא יחזור אלא הוא רק ילך קדימה.

הדבר השני שאני רוצה לומר הוא, שאני מאוד מציע לא לנסות לאיים ולא לכופף. אם כולם נשבעים בשם טובת דיירי הדיור הציבורי, אני בטוח שנמצא את הדרך בכדי לקדם את החוק הזה בצורה חכמה, יסודית, רצינית ומהירה. אני לא מציע שנלך על העניין הזה בכיפופים.

הבהרה ראשונה לגוף העניין. רבותי, ההסכמה שהגענו אליה - והדברים כתובים במליאת הכנסת והיא באמת לא מחייבת את היושב-ראש, כי לא דרושה הסכמתו לעניין והוא גם לא נתן את הסכמתו לעניין - היא בכל-זאת בעלת משקל בהעבר העניין לקריאה ראשונה, היתה שנמצה את הדיון עם שרי הממשלה ועם יושב-ראש הקואליציה, לא שימוצה הדיון בתוך הממשלה, כי אם ימוצה הדיון בתוך הממשלה, הממשלה יכולה למשוך את זה עד אין סוף. מאחר וחבר הכנסת שטרית התרשם מהבדיקה ששם הדברים מתקדמים עד כדי כך שאפשר יהיה למצות את הדיון אתו ולדון בדברים לגופם, כי אז אין סיבה לפספס את הדברים ואפשר להגיע אליהם.

מאיר שטרית:

גם התחייבתי לכם שעד סוף המושב זה יסתיים.

רן כהן:

אני אומר לך, ההתחייבות שלך לגבי סוף המושב, היא רשומה, אבל אני מציע לא להשתמש בה, כי

היא עלולה ליצור תחושה שאפשר לדון בסוף המושב.

מאיר שטרית:

לא, לא זו הכוונה.

רן כהן:

כדי להגיע למיצוי העניין, צריך להתחיל, ולכן אני כבר אומר למשל, אפילו לא שאלתי את חבר

הכנסת שטרית, ואני בטוח שהוא מברך על זה, ביוזמתי ניגשתי לשר הקליטה, ומאחר ואני יודע שיש לו עמדה, והוא גם הצביע נגד החוק, יזמתי פגישה אתו ועם חבר הכנסת ברונפמן, בידיעתו של חבר הכנסת ברונפמן, והוא הבטיח לאסוף את האנשים המקצועיים שלו במשרד ולקיים פגישה הידברות, כי אנחנו לא רוצים יריבות.

מאיר שטרית: אם מותר לי להעיר. אני לא מתחיל את העבודה עכשיו. במשך כל הפגרה אני עבדתי.

רן כהן: אני יודע, וגם הדברים נאמרו. הדבר השני זה פגישה אתך, כפי שהתחייבנו ובהחלט נתאם אותה ונקיים אותה בהקדם, תחת השיתוף וקצב הזמנים שהיושב-ראש קובע.

אדוני היושב-ראש, אתה תקבע, אבל חייבת להיות הזדמנות לחברות הציבוריות לומר את דברן בצורה רצינית. בואו נאמר בגילוי לב שעד שהעברנו את זה בקריאה ראשונה, כל משרדי הממשלה - זה אני עכשיו אומר, והאחריות היא עלי ולא עליכם - וגם החברות הציבוריות חשבו שמדובר פה באיזשהו חוק שיצליחו לבלום אותו. אני מכיר את היושב-ראש מצויין, ואני אומר לכם שאנחנו לא רוצים ולא נעמיד חיפזון מול יסודיות. אני מציע שהחברות יציגו את הדברים שלהם בצורה רצינית, אבל לא מושכת זמן. תגידו את שלכם בשני חתכים: האחד, לגבי המשמעויות של החוק הזה לגבי המצב של הדיירים והחברות וכולי, והדבר השני שהוא חלק כלול ואינטגרלי בתוך החוק, הבנייה והרכישה של דירות עבור ממתנינים, דוגמת הפרוייקט של "עמיגור" שעשה את זה במגדל העמק. צריך לשמוע את הדברים כדי שנדע איך הולכים.

מאיר שטרית: אני עשיתי במגדל העמק את הפרוייקט של "עמיגור".

רן כהן: שמעתי את היושב-ראש מזמין אותך יותר מפעם אחת להיות שותף לחקיקת החוק. הדבר האחרון שאני רוצה לומר הוא - ואת זה אני מפנה ליושב-ראש הקואליציה, חבר הכנסת מאיר שטרית - שאם יש שרים או גורמים שרוצים לומר את דברם, אם במסגרת הוועדה, אז לפנות ליושב-ראש, אם במסגרת היוזמים, לפנות אלינו. אני מבקש שיהיה תיאום בלוח זמנים מאוד קצר, שנדע על מה מדובר ולא שנחכה לראות שמא מתישהו זה ייעשה. החוק נמצא בתוך תהליך ואסור להקפיא אותו.

היו"ר אברהם יחזקאל: אני רוצה להבהיר. תפקידה של ועדת הכלכלה בתקופה הקרובה יהיה מה שאני קורא תפקיד שיטור. בעוד שבועיים נקיים דיון נוסף בנושא הדיור הציבורי, כאשר הדיון הזה יחולק לשניים: האחד, הדיור הציבורי, דיון של שעה ואולי הצבעות, והשעה השנייה תוקדש לדיור החרדי. אני חושב שהיה נכון להעמיד במדינת ישראל את סוגיית הדיור, דיור ציבורי ודיור חרדי, והשעה השלישית תוקדש לדיור לזוגות צעירים. כלומר, אלו הם שלושת המרכיבים. אז מי שירצה, יוכל גם לעשות אלמנט השוואתי.

רומן ברונפמן: אדוני היושב-ראש, אני רוצה לעשות שתי אבחנות. קודם כל, אני חושב שההסכמה שהושגה בין יושב-ראש הקואליציה לחלק ממשרדי הממשלה - ואני מדגיש, חלק ממשרדי הממשלה - בנוגע למבצע למכירת דיור ציבורי, זו תוצאה של הצעת החוק של חברי הכנסת רן כהן, מקסים לוי, תמר גוז'נסקי, ושבח וייס ושלי, ואני חושב שכבר עשינו צעד גדול לקראת ההסדר שהרחוב והעם רוצים בו. ראינו את תוצאות ההצבעות במליאה, כאשר היו 72 חברי כנסת בהצבעה ראשונה, ואני חושב שזו תוצאה שמדברת בעד עצמה.

בהסכמה שהושגה או בפרוייקט ההסכמה שהוצג בפני וגם בפני חברי הכנסת מאיר שטרית ורון כהן, לי באופן אישי חסר סעיף שאני אלחם בשבילו גם במסגרת הוועדה, במסגרת החקיקה, וגם במסגרת ההסכמה, וזה הקמת קרן לבנייה ציבורית מכספי המכירות. זה מה שחסר נכון להיום בהצעה של משרד האוצר, ואנחנו צריכים לרכז את המאמץ כדי לכלול את סעיף 8 בחוק בתוך ההסכמה. בלי זה אנחנו לא יכולים ללכת לקראת הממשלה.

שלמה בוסקילה: למה הלך מכאן חבר הכנסת שטרית? יש לנו כמה שאלות אליו שזה בנושא הדיור הציבורי. הוא הגיש את הנושא והעלה אותו בליכוד ואנחנו רוצים לבדוק את זה מקרוב.

היו"ר אברהם יחזקאל: אני מבקש לשמוע את נציגי הדיירים.

אריה צודקביץ: אני מקבוצת הנכים שעוסקים בנושא של הדיור. שמעתי שבשעה הראשונה של הישיבה ידונו בזוגות צעירים או בחרדים, אבל בכל הנושא של החוק הזה אין התייחסות לנכים. אולי לא בכוונה לא היתה בהצעה הזאת כל התייחסות לגבי הנכים. אנחנו מבקשים שלאותה ישיבה יזמנו גם את קבוצת הנכים כי יש לנו הרבה מה להגיד בנושא הזה.

היו"ר אברהם יחזקאל: יוזמנו.

רון כהן: ברשות היושב-ראש, שאלה. החוק עד עכשיו, למיטב הבנתי, לא היפלה בין נכה לבין אדם שאינו נכה מבחינת רכישת הדירה, מבחינת ההקלה והסובסידיה. איזה סוג דברים באופן כללי אתם מבקשים? אל תיכנס לפרטים, כי הבנתי מהיושב-ראש שהוא כבר החליט להזמין אתכם.

אריה צודקביץ: אני הבנתי שהנושא הזה מוגבל בגודל הדירה, במחיר הדירה, אבל אני לא יודע מה קורה בחוק שלך בנושא של רציפות הדיור.

רון כהן: יש רציפות.

היו"ר אברהם יחזקאל: קחו את החוק, תקראו את החוק ולישיבה הבאה תבואו ותראו במה דברים אמורים.

שלמה וזאנה: קודם כל ברכות ליוזמי החוק, משום שמהפרספקטיבה של השכונות ועיירות הפיתוח, נעשה הדבר בתחום גאולת ישראל, אחרי שנות דיכוי, השפלה וביזוי של דיירי הדיור הציבורי במסגרת ההתקשרות שלהם במפעל שהופיע תחת הכותרת התקומה המחודש של העם היהודי במולדתו ההיסטורית, הקמת בית לאומי. מתברר שהבית הלאומי של אלה שהתקשרו דרך המעברות עם החברות המשכנות, הם התקשרו קשר שכולו שקרי מן היסוד. אחרי 40-50 שנה מתברר שאין להם לא זכות ולא חצי זכות על המפעל הגדול של התקומה המחודשת של העם היהודי במולדתו ההיסטורית. הם לא באו כיישות סוציאלית, הם לא באו כמי שאמורים להיבחן על-בסיס ההכנסה, אלא הם באו להגשים חלום של אלפיים שנה בגלות. אז קראו לחברה שהתקשרה אתם "עמי-דר", החברה הלאומית לשיכון עולים. הנה, אחרי 40 שנה השמיטו את איזה מילה? את המילה עולים, כדי להגיד שמדובר באבחנה סוציאלית. לא מדובר בכלל במפעל שהתחיל כסוציאלי. זה מפעל לאומי להקמת

הבית הלאומי שחלקו נעשה במסגרת פעולה של שכר-דירה במקום מסלול של משכנתא. עם השנים השמיטו את המילה עולים, כדי להכניס אותם לקטיגוריה של מסכנים, ועכשיו, מבחן ההכנסה שמאיר שטרית וחברתו והוועדות השונות רוצות בו, זה כדי להנציח את המסכנות ולהנציח את העוני. אין שום מבחן הכנסה לשום פרט בקיבוצים או במושבים באופן ישיר.

שיהיה ברור. אף קיבוצניק, לא ירון פז ולא עמרי אביטל ולא שמות מן הסוג הזה עומד מול הממשלה כאשר היא מחליטה על עתידם וגורלם מבחינה אישית. תנועת הקיבוצים עומדת מולם, הקיבוץ הארצי, תנועת המושבים. הבחינה של כל פרט ופרט, כ-600 אלף איש במדינת ישראל, ששולחים להם שוטרים הביתה, ששולחים להם מפקחים לבחון להם את מבחן ההכנסה, זה בכל קנה מידה, על-פי ההיסטוריה המיתולוגית של העם היהודי, זה הקלגסים ושליחו של פרעה בהתגלמותו, ואני מדבר על נסיון שיש לי מהשטח. זה ביזוי. רבותי, אני מודיע לכם, וזה אמיתי. זו השפלה, זה דיכוי וניצול של תום לב, ואני מדבר על הורי, כך שאני לא רחוק מהעניין. אני מדבר על הורי, אני מדבר על הוריו של שלמה, ואני מדבר על אלפים אחרים.

אם יעלה בדעתה של אותה ועדה שמקים משרד ראש-הממשלה על-מנת להפחית בזכאותם של דיירי הדיור הציבורי בשעה שמעגנים את זכויות החקלאים בקרקע וחוסכים לבעלי ההון תשעה מיליארד כל שנה במסגרת המס המקביל ללא מבחן הכנסה, ורק להתעמר בחלש בגלל היסוד הבריוני שמאפיין את החברה הישראלית, תהיה צרה גדולה לישראל ולא בגלל השאלה של פעימה זו או פעימה אחרת. תודה לרן כהן, לאבי יחזקאל ולכל האנשים הטובים שהם משרתים נאמנים של העם היהודי במולדתו ההיסטורית. שאף אחד לא יעלה בדעתו שבדיור הציבורי יושבים אנשים עשירים.

היה ואם בהמשך - אני אומר את זה במפורש, משום שאני יודע - ינסו לקנא למעט של אותם אנשים שבתום לב הגיעו לכאן, על-מנת להגשים חלום של אלפיים שנה, ולגזל מהם את המעט שיש להם, רבותי, זו תהיה צרה גדולה לישראל. פה מדובר באידיאולוגיה של שיויון ולא במבחן הכנסה של מסכנים לעומת לא מסכנים. כל נסיון להצביע על הקטע הזה, יהיה שקר וכזב שיעמוד כעמוד אש בתוך ישראל ויציג את החברה בצורה הכי נוראית שלה. דעו לכם זאת, ואני אומר לכם את זה על רקע כל הידיעות שלי איך מחולק ההון במדינת ישראל. לדעתי הדיור הציבורי צריך לעבור חינום ומיד ובלי הרבה שאלות. קיבוץ רמת רחל ליד הקטמונים, מיליארדים של דולרים ובוניס שם את שכונת ארנונה. את כל הסיפור הזה רואים מול העיניים. אם מישהו חושב שהוא יכול לחמוד את כבשת הרש וזה יעבור בשלום, אלה דמיונות כזב ושקר, כך שכל ועדה צריכה לקחת את זה בחשבון. הסבל כבר עולה על גדותיו, תבינו את זה. די עם השקר והכזב.

הינו"ר אברהם יחזקאל: אני חייב לומר שיש פה תחושה מאוד קשה ואני מתבייש לומר אותה, כי הכריחו אותי להתבייש. בסופו של דבר יש איזו תחושה שכאשר הורינו עלו לארץ, וברמת נסעו מהר לקרית גת, ואני גאה על כך, אני ציוני גאה, אני ישראלי גאה, אני יהודי גאה, אבל ברגע מסויים הדור שלי, דור הילדים, נמצא במצב שהוא ראה שנעשה עיוות. הכוונות בהתחלה אולי היו טובות, אבל היום אנחנו נמצאים במצב קשה, ואני לא מתבייש לומר שאני מנצל את זכותי, את הזכות הגדולה שיש לי כיושב-ראש ועדת הכלכלה, לעבוד עם אנשים באמת טובים בוועדה, ואני אומר שאני ואנשים כמו רן כהן אומרים שהגיע הזמן להפסיק עם העיוות הזה. למה

משרד השיכון אומר שבזה שיוציאו את הדודה שלך או יתנו לה את הדירה, בזה ימנעו מעוד 7,000 מסכנים לגור בדירה. זה לא הוגן.

מה קורה היום בחברה הישראלית? הבעיה היא של עוני, אבל יש כבר בעיה של פערים בחברה הזאת. עיני לא צרה בחרדים, אבל אני רואה מה עושה פוליטיקאי מצויין לציבור שלו, הוא לוקח בלי חשבון, בשבילו דוח מבקרת המדינה זה פרס וזאת לא ביקורת, ונותן העדפה, וזה הציבור שהוא משרת, ציבור החרדים. באותה מידה אני יכול לטעון לציבורים אחרים. אני לא מתבייש, אני שייך לתנועת העבודה, אני איש תנועת העבודה, שילמתי על כך גם, ואני יכול לראות איך התנועה שלי בצדק מעגנת זכויות של חקלאים בשם הערכים, אבל אני יודע איך זה היה. האם בגלל שמישהו גר בגליל ים ועלול לקבל מיליון דולר פיצוי, יכול לגרום לכך שמישהו יעשה לי באמת אלמנט של מבחן הכנסה? אני טיפלתי יחד עם רן כהן, הוא היה סגן שר השיכון, הוא היה גבר מספיק כדי להתפטר מהתפקיד. היו מביאים זוגות מהשכונות והיו אומרים שישלחו להם חוקר הביתה. אתם יודעים כמה זה משפיל ששולחים למישהו חוקר הביתה? אם הבית אומלל, אתה צריך להיות עוד יותר אומלל, ואם אתה גם לא בבית כי אתה הולך לחפש עבודה, אז החוקר כותב שאתה לא נמצא, ואם במקרה יש לך טלוויזיה צבעונית, אז מצבך כבר משופר, ואם אתה לא נכה כמוך ואומלל וחצי עוור, פיסח, גידם בלי שיניים, אז אולי אתה תגיע לאיזו ועדה ציבורית עליונה, ששם יושבים פוליטיקאים כמוני, והם יתנו אולי פתרון. התהליך הזה הוא תהליך שיש בו אלמנט של השפלה.

אני מתחנן לממשלה הזאת, זו לא הממשלה שלי. רן כהן נלחם במהלך השנתיים האחרונות והוא מסתייע בי. אני בסך הכל לצידי ולצד כל המחוקקים. יש לנו גם את חבר הכנסת מקסים לוי. אני גם אומר למאיר שטרית, שהרי הוא איש מעברות בדמו ובנימי נפשו, אני אומר שהגיע הזמן שהחברה הישראלית תתקן את העוול שלה. אני מבקש מאנשי האוצר, אל תגורמו לכך, כי כבר באו אלי לשכונה - לי אין דירת "עמידר" וגם לא להורים שלי כי אמי ילידת הארץ - ואמרו לשכנים שלי שבגללם לא יקבלו דירה. זאת אומרת, אתם גורמים בהצהרות שלכם שאח יקנא באחיו, כי באו אנשי שכונות לשכנים שלי שגרים בדירה של "עמידר" ואמרו שהם לא יצאו והם לא יוכלו להיכנס. עשו עמי חסד, אל תעשו מניפולציה כזו בקרב הקבוצה הזאת, זה לא מכובד. אם אתם רוצים דירה ציבורי, תיבנו, כמו שאתם בונים לחרדים. תיבנו 7,000 דירות בשנה. תיבנו כמו שאתם בונים בהתנחלויות, כמו שאתם בונים בקיבוצים. למה אתם אומרים שהשכנה שלי צריכה לצאת מהדירה כדי שמסכן אחר יכנס? איפה הכבוד? למה צריך לבנות 17 אלף דירות חדשות - ואלהים עדי, אני בעד - לציבור חרדי שסובל מצפיפות? מגיע להם, אבל גם מגיע לי, מגיע לשכנים שלי.

אני רוצה לומר לכם למה אני מחלק את הדירה לשלושה חלקים. יש מאתיים אלף זוגות צעירים שאין להם היום אפשרות לקחת משכנתא, יש היום מוגבלים שגם אותם ניקח בחשבון, ויש היום ציבור של הדירה הציבורי שארבעים שנה גם מושפל, ומה עם הכבוד? אבא שלי תמיד אמר לי ללכת רק על הכבוד שלי, השם שלי, זה מה שיש לי. מה היה לי בחיי? יש לי כבוד ונלחמתי עליו בכל מקום. תעזרו לי, חברים. בסופו של דבר, מה יש לנו? את השם שלנו. כשמישהו חודר אלי הביתה לבדוק את איכות השירותים שלי, את איכות הטלוויזיה שלי, זה משפיל. חמישים שנה של קיום מדינת ישראל לא יכולות לאפשר שמישהו יחדור אלי, חוקר שהוא לא מאמין בי מראש, וכמה שאני מסכן, הוא רוצה שאני אהיה עוד יותר מסכן. השיטה הזאת של החוקרים היא לא מכובדת. אם נותנים לחרדים, לא נותנים לזוגות צעירים, יהיה דיון. לא נותנים לדירה הציבורי, יהיה דיון. לא נותנים למוגבלים, יהיה דיון.

דוד בניסטי: אני בהחלט מסכים עם דבריו של חבר הכנסת אבי יחזקאל ושלמה וזאנה ולא אחזור על הדברים.

אני אומר שאנחנו כנציגי הדיור הציבורי לא נרפה מהמאבק הזה, גם אם הוא ייכשל. יש לנו רעיונות, מחשבות ודרכים להמשיך במאבק גם שלא במסגרת הכנסת, אם כאן זה ייכשל. אנחנו מבינים מהחלטות הממשלה שישנה כוונה להפריט את הדיור הציבורי ולמכור אותו ליזמים. במידה וזה יקרה, אנחנו נקים חברת נדל"ן שנקראת "הדיירים בע"מ", ואנחנו נשתתף במכרז הזה, כאשר כדיירים תהיה לנו זכות ראשונים לקנות את הדירות שלנו.

רן כהן: זה לא ליזמים, זה לספקולנטים.

דוד בניסטי: זה מיועד למקורבים, כמו טד אריסון שהוא חבר של נתניהו וקנה את בנק הפועלים, וכיום התיאבון שלו גדל והוא רוצה גם את בנק לאומי. לצערנו הרב בהחלט הממשלה של היום מעדיפה בעלי הון על-פני האזרחים שלה. אנחנו ניכנס למגרש של בעלי ההון. אנחנו נגבה סכום מסויים מכל הדיירים ונירשם כחברת נדל"ן, ונעמיד שופט בדימוס בראש החברה וניכנס למשחק ונעמוד מול אלה שכנראה היום עומדים מאחורי הפוליטיקאים והם מחכים שהדיור הזה יופרט וישימו עשרות או מאות מיליוני דולרים מכיסם. אם לא תהיה לנו ברירה, נתארגן במסגרת הזאת, ואם גם זה לא יעזור, אנחנו נקים מפלגה פוליטית שתרוץ ותדאג לאינטרסים של הדיור הציבורי במדינת ישראל. כלומר, אם הממשלה חושבת שהמאבק הזה קטן והוא יסתיים, אני אומר לה שהוא לא קטן והוא לא יסתיים. אנחנו נעיר כל שכונה, נעיר כל עיר ונדליק את מדינת ישראל לצאת למאבק למען הזכויות שלהם ונסביר לדיירים שהם צריכים להיות אחראים לגורל שלהם ולא נפקיר אותם.

אבנר עמיאל: הדברים שנאמרו כאן מדברים בעד עצמם, אבל אני רוצה להסב את תשומת ליבנו לשתיים-שלוש נקודות שהן מחזקות את הדברים שנאמרו.

היום לא בונים דירות. במצב הנוכחי אין דירות. תדברו עם אנשי "פרזות", תדברו עם המשפחות, זו הרמאות הכי גדולה. תוכנית נ"ר לא מיושמת. אני חושב שמסירת הדירות לדיירים, הסכומים שנשמעים קטנים, יאפשרו לבנות דירות והוועדות צריכות לדאוג שיהיה פיקוח והסכומים הללו ילכו נטו לבניית דירות.

אני רוצה להביא לידיעתכם שלא תהיה אפליה. כשהם משחררים את אנשי הבורסה מתשלום מס, הם לא עושים מבחן הכנסות. כשהם נותנים הקלה ושחרור בגובה של תשעה מיליארד שקל למעסיקים, הם לא עושים מבחן הכנסות. זה כולל מכוני עיסוי, משרדי עורכי-דין ולא רק תעשיות ושם הם לא עושים מבחן הכנסות. למתנחלים, שאנחנו יודעים שיש רבים שיש להם דירה שנייה ושלישית, לא עשו מבחן הכנסות, וכל ההשקעות האלו יעלו בלהבות כמו ימית והם לא עושים מבחן הכנסות.

אני רוצה לומר לכם שהחלטנו שנדאג שיהיו זגלים שחורים על כל דירות "עמידר" ונקרא לממשלה הזאת ממשלת האפרטהייד, אם היא תכניס סעיפים של אפליה, אם היא תכניס מבחני הכנסות. יהיה כאן אפרטהייד סוציאלי.

היו"ר אברהם יחזקאל: טעית בעניין של הכנסות. דיברת על עורכי-דין ומכוני עיסוי, אבל זה לא בדיוק אותו הדבר.

אבנר עמיאל: הם משחררים אותם מתשלום.

שלמה בוסקילה: מה שהצלחנו להשיג בנושאים הללו בימי מפלגת העבודה, זה היה די טוב וקצת נתן לנו דחיפה. השלטון היום בידי הליכוד ואני חושב שהליכוד משחק עם השכונות לא מהיום אלא מלפני זמן רב. אסור לנו לתת להם לשחק בנו. הם רשמית יודעים שהבתים שייכים לנו. הם רוצים להפלות אותנו בקרית שמונה ואומרים ששם יקבלו 90 אחוז ואילו במקום אחר יקבלו 30 אחוז. אותו בחור שישב על הגבול בקרית שמונה, גם אני ישבתי על הגבול ב-1967, זה היה בדיוק אותו גבול.

ממשלת ישראל צריכה לדעת שלנו אסור לתת לה הזדמנות למתוח ולמשוך את זה עד לבחירות הבאות. הזדמנות כזו אסור לתת לה, משום שיבוא ביבי נתניהו לפני הבחירות ויגיד: חבריה, קחו את הדירות, איך אני? תבחרו בי עוד הפעם כי הוא רוצה עוד קדנציה. אותנו לא מעניין קדנציות, אלא אותנו מעניינות הדירות שאנחנו רוצים אותן.

ההצעה של חבר הכנסת רן כהן מקובלת עלינו, ארבעה אחוזים, שלושה אחוזים ושני אחוזים. מי שגר שלושים שנה, יכול לשלם את העשרה אחוז. אני מקווה שועדת הכלכלה תעשה למעננו, ואני מבקש ממך לא לזרז את העניינים, כי יש כאן דברים חשובים שצריכים לעלות למליאה למעלה ולנו אין את הכוח לעשות זאת אלא לכם יש את הכוח הזה. אדוני היושב-ראש, אתה צריך להבין שאתה צריך להיות בשיתוף פעולה איתנו כל הזמן ואני מבקש ממך להמשיך ולעשות למען הנושא הזה.

אנחנו רוצים את ההצעה של רן כהן. אם זה לא יהיה, שלוש שנים עבדנו קשה, אז נעבוד עוד שנתיים.

גונן ירום: בנוסף לקריטריון של מבחני הכנסה שהוא לא מקובל, גם הקריטריון ששלומי דיבר עליו עכשיו, אבחנה בין פריפריה, לא מקובל. אני חושב שכוונת המחוקק בחוק הדיור הציבורי היתה ליצור חוק שיתקל עוול היסטורי, חוק סוציאלי חברתי. לבוא ולבחון חוק שאמור לעשות צדק חברתי בקריטריונים סוציאליים מפלים, חוטא לכוונת המחוקק. לכן, קריטריונים סוציאליים של עדיפות לאומית, איזורי פיתוח מול המרכז ומבחני הכנסה, זה לא רלוונטי לחוק שנועד לעשות צדק. הקריטריון היחיד הרלוונטי בחוק הדיור הציבורי הוא קריטריון של ותק הדייר בדירה שהוא גר בה.

יהודה פתאל: אני מקבל את דברי היושב-ראש שדיבר על התקופה הארוכה והקשה שעברו הדיירים בדירותיהם. אנחנו צריכים לזכור שהרשות המקומית היא בחזית מול האוכלוסיה החלשה שקיימת היום ותהיה קיימת בעתיד. אנחנו שואלים את הוועדה כיצד אתם מתכוונים לפתור את הבעיה. אנחנו אמנם שמענו על קרן ההון שמוקמת, אבל אנחנו לא מניחים שקרן ההון, כפי שהיא מוצעת במתכונת שלה ובגודל שלה, היא באמת תחזיר את הגלגל אחורנית ותתן לנו פתרונות שיספקו את האוכלוסיה החלשה בעתיד לבוא.

אנחנו מבקשים לחשוב כמה צעדים קדימה, לראות איך הרשויות המקומיות יתמודדו עם האוכלוסיה החלשה, אולי בעזרת קרקע לאום שתופשר לצורך זה לרשויות המקומיות, אולי בצורה של מתן תקציב שיינתן בחלקים שווים כפי שייקבע על-ידי הוועדה, אבל הוא יינתן בצורה מסודרת כדי שהרשויות המקומיות יוכלו להתמודד בצורה מסודרת עם הבעיה הזאת.

רן כהן: מה הבעיות של הרשויות המקומיות?

תמר גוז'נסקי: הרשויות הרי לא נותנות דירות.

רן כהן: החוק הרי לא בא ליצור מצב שבו הוא לוקח את הדירות האלה ונותן אותן לדיירים שאינם גרים בהן. החוק בא לאפשר לדיירי הדירות הללו לרכוש את הדירות שלהם. כלומר, כל דירה היא בעלת משפחה.

תמר גוז'נסקי: הוא מדבר על ה-2,000 או 3,000 או 7,000 משפחות שממתינות ואין להן פתרונות דיור, והוא מבקש לזרז את פתרונות הדיור עבורן. הוא מבקש באותה הזדמנות לזרז את הפתרון של המשפחות הללו.

יהודה פתאל: האוכלוסיה החלשה לא נעלמת בזה שנותנים לה דירה.

רן כהן: לכן דירה שנמכרת, משפחה חלשה מאוד יוצאת יחד עם הדירה. כך שמהבחינה הזו אין שום אפליה לרעה. הטענה שלך היום יכולה להיות מופנית לממשלה שלא בונה דירה.

תמר גוז'נסקי: על זה הוא מדבר. הוא אומר שהקרן הזאת לא מספיקה לבניית הדירות וצריך לחשוב איך לקרן הזאת יהיה מספיק כסף כדי לבנות.

יהודה פתאל: יותר מזה. אנחנו מדברים על כך שהחוק אולי לא צריך להיות קבוע. זאת אומרת, החברות העירוניות יכול להיות שייצרו בעתיד דירות ושהדירות האלה לא ייגרעו ממלאי הדיור הציבורי אלא יוכלו לשמש כמלאי קיים לעתיד לבוא ולטווח ארוך.

חיים פיאלקוף: משרד השיכון כרגע עובד יחד עם משרד האוצר ומשרד הקליטה מול חבר הכנסת מאיר שטרית שלקח על עצמו לרכז את הדיונים. אנחנו בשלב זה בוחנים את המשמעויות השונות - גם החברתיות, גם הכלכליות וגם הדיוריות - מול חלופות שונות של ותק, של מצב משפחה, של גיאוגרפיה, של מצב הכנסה, זאת כדי שיהיו בידינו כל הנתונים.

היו"ר אברהם יחזקאל: אתה יכול לדבר על לוח זמנים?

חיים פיאלקוף: בשבועות האחרונות עבדנו באינטנסיביות עם ניתוחי פרופיל האוכלוסיה מבחינת ותק ומצב משפחתי.

היו"ר אברהם יחזקאל: לא ברור לכם מה הפרופיל? הפרופיל הוא של אוכלוסייה דפוקה.

קריאה: יש כמה מיליונרים בדיור הציבורי.

ישראל שורץ: לא כולם באים.

היו"ר אברהם יחזקאל: חשבתי שהוא מתכוון לפרופיל של מסכנים שפתאום החיים הטיבו איתם.

חיים פיאלקוף: אני אחדד. הפרופיל מבחינת מצב משפחה, מבחינת ותק ומבחינת פריסה על-פני המרחב. זאת כדי שגם בעקבות ההצעה שעברה בקריאה ראשונה, ביכולתנו לשער את המשמעויות על-פני המרחב, מי עשוי לקבל מה בכל ישוב וישוב, על-פי מתכונת זו או אחרת. כרגע העמדנו בסיס נתונים בתיאום עם חברות הדיור הממשלתיות כדי שנוכל לנתח חלופות שונות, כדי שיהיו לנו בדיונים שאני מניח יתקיימו בשבועות הקרובים.

היו"ר אברהם יחזקאל: תן לי לוח זמנים שנראה לך שתעמדו בו.

חיים פיאלקוף: אנחנו נעמוד בלוחות הזמנים שיקבע חבר הכנסת מאיר שטרית שמרכז את הנושא.

תמר גוז'נסקי: מה פתאום חבר הכנסת מאיר שטרית? אתם תגידו לנו.

רן כהן: אני יכול להעיד על חיים פיאלקוף שהוא אדם ישר וסופר מקצועי. הלוואי שירבו כמותו במדינת ישראל.

שלמה וזאנה: מה שאמר חבר הכנסת שטרית ומה שהוא אומר, זה בכלל משהו אחר.

היו"ר אברהם יחזקאל: זה מה שרציתי להבהיר, והוא ענה ביושר. הוא אומר שהוא מתואם עם מאיר שטרית.

חיים פיאלקוף: אני מניח שלקראת הדיון הבא שאתה קבעת, אנחנו נהיה ערוכים עם המשמעויות של חלופות שונות, גם החלופה שכרגע עברה בקריאה הראשונה גם חלופות שונות אחרות.

רן כהן: באיזה פרמטרים אתם מתעניינים חוץ מהנושא של הוותק? גם למשל רמות הכנסה?

חיים פיאלקוף: כן.

קריאה: ואיזור מגורים.

רן כהן: מה הם הפרמטרים שאתם מתעניינים בהם?

חיים פיאלקוף:

אנחנו מעדיפים כרגע בשלב הזה של הניתוחים, לכלול יותר פרמטרים כדי שנבין את כל המשמעויות, כדי שיהיה בידינו, וגם בידכם בסופו של דבר, המידע על המשמעויות. אחר-כך בהצלבות שנעשה במידע נוכל לעשות צירוף של דברים. הדברים שעלו כרגע לדיון, שיש לנו לגביהם מידע כלשהו, זה מצב משפחה, זה ותק בדירה, זה איזור גיאוגרפי, ומצב הכנסה.

רן כהן:

אני רוצה לדעת אם הנתונים שיהיו בידיכם יגיעו רק לידי הקואליציה או גם לידי

הוועדה?

היו"ר אברהם יחזקאל:

אחרי הודעתו של איש המקצוע, חיים פיאלקוף, זה רק מחזק את מה שאמרת, שבעוד שבועיים יתקיים דיון נוסף. כלומר, יבואו עם הנתונים לוועדה, למרות שאני מראש אומר לך שסוגיית הנתונים בעיני היא לא רלוונטית.

אלי דדון:

אני רוצה לדעת האם הם לוקחים בחשבון אנשים שגרו 15 שנה באזבסטונים ותמורת החזר

האזבסטונים נתנו להם דירה.

קריאה:

או אנשים שגרו 10 שנים במעברה. 10 שנים במעברה נלקחים בחשבון?

היו"ר אברהם יחזקאל:

אמרת שבהשקפת עולמי אני לא רוצה להתייחס בכלל לפרופיל, לא לשנים ולא להכנסה. מציעים לכם לקחת כאן אלמנטים כמו אזבסטונים, דיוור במעברה וקרקע שנמסרה בתמורה לדירה.

רמו כהן:

אני יכול לדבר על אשקלון ועל איזור אשדוד ורציתי לומר שהחוק הזה כבר קיבל תאוצה אצל הדיירים והאנשים המסכנים באמת מצפים לקבל את הדירות ברוח החוק.

היו"ר אברהם יחזקאל:

אז הם לא משלמים.

תמר גוז'נסקי:

לא, הם חייבים לשלם. אם הם לא ישלמו, הם לא יוכלו לקנות. עכשיו הם ישלמו את כל החובות.

רמו כהן:

יש אלפי אנשים שממתינים לדירה בשכירות, ואני חושב שצריך לעשות הקבלה, כך שברגע שמיישמים את החוק, הממשלה תבנה איקס דירות בכל שנה כדי שיעדו אותן לאותם אלפי אנשים, וזאת כדי שלא יהיה מחסור בפתרונות.

איתי אייגס:

כמו שאמר חיים פיאלקוף, והוא דיבר בעצם בשם הממשלה, אנחנו עובדים על זה ביחד, על אותם פרמטרים ועל אותם ניתוחים. זו העמדה.

היו"ר אברהם יחזקאל:

כמה זמן אתה מעריך שדרוש לכך?

איתי אייגס: אני לא רוצה להתחייב סתם, אבל אני מוכן בשמחה להעביר לך לקראת הישיבה הבאה לוח זמנים שאנחנו מעריכים שבו העניין יסתיים לגמרי.

תמר הרטוב: אני לא נגדכם. אני שומעת את הרחשים, שמעתי את האווירה, שמעתי את התחושות שלכם. אני דיירת "עמידר", הורי עלו ממרוקו, וגרתי בדירת "עמידר" עם שמונה נפשות. אני עובדת "עמידר" מזה כשלושים שנה וליוויתי אתכם בכל התקופה הזאת. אני מזדהה אתכם, אבל יחד עם זאת יש לנו גם את השיקולים, השיקולים ההגיוניים שלנו.

אני יכולה לומר לכם שכל מה שנתבקשנו למסור לוועדה, מסרנו ושיתפנו פעולה. אנחנו נעזור לקדם את כל מה שצריך על-מנת לסיים את החוק. אני חושבת שמתוך הדברים שלי, וכנראה לא קלעתי נכון, התכוונתי לומר שאנחנו לא נגדכם והדברים שלי נאמרו באמירה מאוד ברורה. יחד עם זאת, יש לנו גם את הראיה הכוללת. אני עובדת ב"עמידר" מזה 30 שנה כאשר מתוכם 24 שנים אני בשטח. כמנהלת מחוז טיפלתי בדיירים בשטח, חייתי את הכאב שלהם ואני יודעת בדיוק במה הדברים אמורים. אני לא אותו פקיד שציירת שיושב באיזשהו מגדל שן ולא יודע מה קורה. אני גדלתי בתוך זה ואני יודעת.

קריאה: את צריכה להתפטר.

תמר הרטוב: אני לא אתפטר מכיוון שכך אני יכולה לעשות מצווה, ואני עושה ואני עוזרת למשפחות, לאותן משפחות שאני חיה ויודעת מה הכאב שלהם.

תמר גוז'נסקי: מה העמדה שלכם כחברה?

תמר הרטוב: אני טיפלתי באיכלוס כל אותן משפחות. אנחנו ניתן, הושטנו יד ומסרנו את המירב על-מנת שבודאי לא "עמידר" שהיא חברת השיכון הכי גדולה, תגרום לעיכוב כלשהו באיזשהו שלב.

סימנטוב אברהם: אני רוצה לנצל את ההזדמנות ולברך את תמר הרטוב. בהצלחה.

באותה נימה אני חושב שכדאי לומר את זה, ותמר אמרה נכון. המזל של דיירי השיכון הציבורי או החברות המטפלות במצוקת הדיור בארץ, ואני מכיר עוד כמה מנכ"לים, גם לי יש את התענוג להשתייך לאותו מגזר של דיירי השיכון הציבורי, גם בתוקף זה שאני בן למשפחה בת עשר משפחות שגרה בקטמונים בדירה של 32 מטרים, ואני מאוד מאוד קרוב ומזדהה עם המאבק של אותם דיירים.

כיוון שחברות דיור ו"פרזות" ביניהן הן זרוע לביצוע מדיניות, העברנו את כל האינפורמציה לוועדה, ותמר בוודאי התכוונה לוועדה שהוקמה של האוצר, משרד השיכון וכולי ולא לוועדת הכלכלה של הכנסת, וזאת כדי לקדם את העניין ולהגיש את ההמלצות או התייחסות הממשלה להצעת החוק. אני מקווה שזה יהיה כמה שיותר מהר.

יוכי יהל:

כיוון שניתנה פה במה רחבה ביותר לנציגי דיירים מקופחים מסוגים שונים, רציתי להעיר הערה די קצרה. בעצם קיימת קבוצה נוספת של דיירים ההרכב הסוציו-אקונומי שלהם מאוד דומה, שלצורך השתכנותם מעולם לא נעזרו על-ידי המדינה אלא מימנו מכיסם הפרטי את קניית הזכויות, והמשכנתאות שהם יהיו זקוקים להן, כדי להפוך לבעלים של אותן דירות על-פי הצעת חוק זו גם בדיור הציבורי, הן פחות משליש מערך הנכס שהם גרים בו, ואלה הם הדיירים המוגנים בדיור הפרטי. אני הייתי ממליצה שהוועדה הזאת שעשתה צעדים מאוד מבורכים בתחום הרחב הזה, תמליץ בסופו של דבר להציע תנאים וחוק דומה לגבי הדיור הפרטי.

תמר גוז'נסקי:

אני מבקשת להמשיך בדברייך, ולעשות זאת באמצעות סיפור קצר. ביקרתי ביפו אצל ניצול שואה שגר בדירה כדייר מוגן, כפי שאת אמרת. עד עכשיו הבעלים היו המדינה באמצעות חברת "עמידר" ואחר-כך חברת "גדיש". פנו אליו ואמרו לו שתוך תשעים ימים יקנה את השליש. האדם חי מקיצבת ביטוח לאומי, אין לו שום דבר, גם אין לו כסף לתקן את השיניים ואין לו כסף לשום דבר, כפי שאתם יכולים לתאר לעצמכם, ואמרו לו שתוך תשעים יום הוא יכול לקנות את השליש, אבל הוא לא יכול לקנות את השליש תוך תשעים יום. אמרו לו שאם כך, השליש עומד למכירה. זאת אומרת, אם עד עכשיו היה הוא הדייר של דיור ציבורי, עכשיו הוא יהיה דייר ששליש מהדירה שלו שייך בכלל ליזם פרטי שיש לו בכלל תוכניות אחרות לגבי כל האיזור, והוא בדיוק תקוע לו שם באמצע תוכנית פיתוח וכולי.

אני אומרת שזו בעיה מאוד רצינית כי פה עלולים להיווצר מצבים בלתי אפשריים. דייר שהיה 30-40 שנה דייר מול חברה ציבורית, שעם כל חולשותיה היא תמיד ציבורית ויש למי לפנות, יעמוד מול יזם פרטי שבכלל יש לו חשבונות אחרים. אני אומרת שזו בעיה מאוד רצינית ואני חושבת שלא בחוק הזה, כי החוק הזה עוסק בדיירים כאלה, אבל הקבוצה הזאת בהחלט ראויה שאנחנו נטפל בדיירים מוגנים של הדיור הציבורי. זאת אומרת, בהבדל מדיירים מוגנים נגיד בשוק הפרטי, שזו גם בעיה, אבל זו בעיה שונה.

אי-אפשר לקחת ועל אותם מאות אלפים, אותן רבבות משפחות שגרות בדיור הציבורי היום ושהחוק הזה שיזם חבר הכנסת רן כהן אמור לאפשר להן לרכוש את הדירה, אי-אפשר להטיל עליהן את האחריות לפתרון הבעיות החברתיות במדינת ישראל. את זה צריך להבין. זה כל העניין. אני מבינה אותך כשאתה אומר שאצלי בעיר או אצלי ביישוב מחכות כך וכך משפחות שקיבלו זכאות לדיור סוציאלי ואין פתרונות והמצב הוא נורא, ואני יודעת שאלה באים יום יום לעירייה וצועקים ואין להם פתרונות, אבל לא הם אחראים. זאת אומרת, אני חושבת שאין לקשור את הבעיה של ה-2,000 או 7,000 משפחות שמחכות לדיור סוציאלי עם המשפחות המסויימות האלה שאנחנו מטפלים בהן. זה דבר מאוד בסיסי. לכן, לא שאנחנו לא רוצים לפתור. לגבי השאלה למה ממשלות לא בונות, למה ממשלות הפסיקו לבנות, למה הופרטו חברות הבניה הציבוריות שהיו? היו חברות בניה ממשלתיות. אני גרה בבית שבנתה חברה ממשלתית. זה היה נראה אחרת לגמרי מאשר בית שבנתה חברה פרטית באותה העיר. אתם יודעים איזה שטחים ירוקים יש לידי? אתם יודעים שיש אוויר? ותלכו שני רחובות ותראו בתים שבנו חברות פרטיות, חלון מול חלון, חדר שינה מול חדר שינה, מטבח מול מטבח, אי-אפשר לחיות שם בכלל. כל הבעיות האלה הן נכונות, אבל מה הם אשמים? מה אשמות המשפחות האלה?

לכן אני מציעה, אם צריך לפתור את הבעיות האחרות, ועדת הכלכלה תתגייס לכך, אבל זה לא שייך לחוק הזה.

איתן כבל:

אני אומר לך אדוני היושב-ראש שלא ברור לי כל הנושא הזה והדרך שבה חבר הכנסת מאיר שטרית משחק בתוך כל העניין הזה. יש סיכום שנאמר בפירוש ובו הקואליציה מתחייבת לעבוד בשיתוף פעולה ברור ומוחלט ביחד עם המציעים. המהלך שחבר הכנסת שטרית הוביל אותו בתחילת הדרך, כשהם הבינו שהכדור נורה וכבר מתגלגל ואין דרך לעצור אותו, הם מנסים להפיק את המירב ולשחק עכשיו משחק פוליטי על גבם של הדיירים או מציעי החוק. אני חושב שראוי מאוד מאוד שאתם תקחו זאת לתשומת ליבכם, ואני אומר זאת לך אדוני היושב-ראש, לך חבר הכנסת רן כהן ולחברת הכנסת תמר גוז'נסקי, שהם המובילים של הנושא הזה, וזאת כדי שלא נמצא את עצמנו באיזשהו שלב שבו אף אחד לא זוכר שמישהו בכלל עסק בנושא הזה.

תמר גוז'נסקי:

אתה חושב שלדיירים יש זכרון כזה קצר?

איתן כבל:

תתפלאי. תתפלאי עד כמה יש להם זכרון קצר.

היו"ר אברהם יחזקאל:

אם אני אתרשם שמישהו עושה קרדום לחפור בתהליך הזה של ההשתייה, זכותו להביא להצבעה. אני מודיע זאת ואני עלול להפתיע. אני מודיע חד-משמעית, צפו להפתעות. זאת אומרת, אם אני אבין שבמהלך השבועות הקרובים מישהו כאן עושה פיליבסטר והממשלה מעכבת, אני אביא את הנושא להצבעה לאלתר. זו זכות שמוקנית ליושב-ראש ועדת הכלכלה. לכן קיימתי היום את הדיון למרות שניסו לא לקיים אותו ולדחות אותו. אני אומר את זה אחרי דבריו של חבר הכנסת איתן כבל. אני אומר שניסו למנוע ממני את קיום הדיון ולשם כך רצו לגשת לוועדת הכנסת. מכיוון שאני לא כפוף להסכם, אני מודיע שאם אני אתרשם כך, תהיה הצבעה.

איתן כבל:

כשהצבענו במליאה על הנושא, וגם לפני שהצבענו, היו שאלות שהן שאלות אמת גם מבחינת נקודת המבט של הדיירים, לגבי כל מיני נושאים שעלו שנובעים ממיקום גיאוגרפי, כן הרבה כסף או לא הרבה כסף, אבל אני לא רוצה להיכנס לכל העניינים האלה. אני מציע לאדוני היושב-ראש ולכל החברים לשים את כל השאלות האלה. עם כל הכבוד לדיון, אנחנו נקיים עוד דיון וניתן לכל אחד להציג את עמדתו, אבל אני חושב שהדברים הם מאוד ברורים. הדיון הבא צריך להיות דיון אמיתי על איך באמת מנסים להעלות עניינים, להתמודד עם שאלות שהן שאלות אמיתיות. אני לא קובע עמדה לגבי נושא כזה ואחר, אלא אני אומר באופן ברור שיש שאלות כבדות משקל מכאן ומכאן וצריך להתחיל להתמודד איתן. כל הדיונים שאנחנו מקיימים עכשיו, זה בעצם כדי לשחק לידי אלה שרוצים למשוך את החוק.

היו"ר אברהם יחזקאל:

לא. הכוונה של הדיון הזה היתה לקבוע מסגרת, לקבוע לוח זמנים, וקבעתי דיון לעוד

שבועיים.

תמר גוז'נסקי:

אתרי הקריאה הראשונה ביקשנו מהם שישתפו פעולה.

איתן כבל: בדיון הבא צריך להיכנס סעיף סעיף ולגעת בבעיות ולשים אותן על השולחן.

יוחאי כהן: רציתי התייחסות לגבי הדיור כאשר לפני חמש-שש שנים המליצו לאנשים לקנות דיור למשל מ"עמידר" או מחברות אחרים והאנשים אכן קנו את הדירות והיום הם עם משכנתאות למשך עשרות שנים ויש מקרים של אנשים זקנים שלא יכולים לשלם את המשכנתא. גם היום קונים, אבל אז ניתן תמריץ של 20-30 אחוז ורציתי לדעת מה קורה עם הדיירים האלה, כשיש אנשים זקנים שלא יכולים לשלם את המשכנתא.

רון כהן: אדוני היושב-ראש, תרשה לי בכל-זאת לומר שאני חושב שהתרומה שלך היא תרומה סגולית בעובדה שאתה דוחף את החוק ולא נותן מנוח לאף אחד, לא נותן להתחמק לצדדים ולנסות לברוח לכל מיני מקומות. החוק הזה, בעצם הדחף שאתה נותן ל, אתה יוצר מצב שהוא חוק שלך רק קדימה ולא אחורה. בעניין הזה אתה עושה מעשה גדול ביותר.

אני רוצה להעיר שלוש הערות לגבי הדיון שהתקיים היום. מר פתאל, אני רוצה לומר לך שהחוק הזה הוא לא חוק שיכול לתקן את כל החברה הישראלית כפי שאמרה חברת הכנסת תמר גוז'נסקי. עובדה, הממשלה הזאת, ולדאבוני גם הממשלה הקודמת, למרות שהיו לה מצוקות אחרות שדובר עליהן, באיזו אלפי משפחות שחיו במאהלים של חסרי הדיור, אבל הממשלות לא בונות דירות. החוק הזה יהיה הדחף הראשון לבניית דירות. אנחנו, למיטב הבנתי, כמו שאני מכיר גם את היושב-ראש וגם את חברי הכנסת, לא נרד מהסעיף הזה שהחוק הזה יצור את הקרן לבניה ורכישה של דירות חדשות בכדי לתת פתרונות נוספים. אין לי זמן כרגע לעשות זאת, ואולי אני אעשה זאת בישיבה הבא ברשות היושב-ראש, אבל לפי החישוב שלי, ממכירת הדירות, כ-80 אלף דירות שיימכרו, אפשר לבנות ולרכוש 33 אלף יחידות דיור ואת החישוב אני מוכן להניח על השולחן.

החוק הזה הוא חוק שיוצר פתרונות, אבל אני חושב שאתם משתפים פעולה עם הוועדה, עם מרכז השלטון המקומי, עם הדיירים, יחד איתנו, וזה יצור לחץ על הממשלה לשים כסף כדי למצוא פתרונות דיור.

אמרתי לחיים פיאלקוף - אני מאוד מאוד מוקיר ומעריך, וגם לנציג האוצר, שאני לא מכיר אותו ולכן לא אמרתי את כל השבחים האישיים שאמרתי על פיאלקוף - תרדו מכל העניין של הבדיקות בקרביים של הדיירים. אם אתם רוצים לדעת את זה לצורך איזה מידע כולל, בסדר, אבל הלא באמת על אותם 10.5 מיליארד שקל שמוטלים על המעסיקים, אף אחד לא הלך לבדוק מה הרווחים שלהם, מה ההכנסות שלהם, מה הרכוש שלהם.

תמר גוז'נסקי: יש לנו הסתייגות שיכול לרכוש רק מי שאין ברשותו דירה. בחוק הזה יש הסתייגות מאוד ברורה שאם יש לו דירה נוספת, הוא לא יכול לקנות.

רון כהן: בגלל איזו רגישות מאוד מאוד חדה שלנו, קבענו למשל שההטבה הזאת היא עד דירה של 200 אלף דולר, כשמתוכם 85 אחוז למי ששילם כל חייו כמעט. אנחנו קבענו את זה, ועשינו זאת ממש מרצוננו. תאמין לי ששלמה וזאנה צודק, זה היה צריך

להינתן בחינם. רק בגלל העקרון שאנחנו לא רוצים לתת בחינם, ורק בגלל שרצינו ליצור את הקרן הזאת כדי לבנות דירות חדשות, יצרנו את ה-15 אחוז כי זה מחיר מינימום. אל תתפתו ללכת אחרי כל מיני אנשים בקואליציה שרצונם המקורי היה להרוס את החוק הזה, אל תשתטו ללכת אחרי כל מיני בדיקות.

אני רוצה לומר דבר אחד כהצהרה אישית שלי. אני חושב שהחוק הזה הוא פחות או יותר בסדר. אני לא חושב שאנחנו נסכים לאיזה תיקונים גלובליים בו. אם יש איזה דברים שאתם יכולים להאיר את עינינו לגבי איזה ליקויים, פרצות, ניסוחים יותר טובים, בסדר גמור. אבל אם באים להגיד שתושב שכונה בפאתי ירושלים או בפאתי חולון יקבל הנחה של 30 אחוז, בעוד שבערי הפיתוח יקבלו 85 אחוז, אני אומר לך שתשכחו מזה כי זה לא יהיה. זה לא חוק לחלוקת כסף, זה לא חוק לחלוקת הון, זה חוק שבא לתת לדייר את הזכות לרכוש את הדירה שלו, את הדירה שבה הוא גדל או גידל ילדים וראה צער, בכי, שמחה ואושר. זה הכל. אין פה חלוקת הון של המדינה אלא יש פה לתת לאדם את הדירה שלו כדי שיזדקן איתה ויהיה לו ביטחון, וכדי שיהיה לו מה לתת לילדים שלו ולירשם שלו, ולעשות זאת במיטה אונו וכוחו.

יכול להיות שיש לנו פה איזושהי לקונה לגבי הנושא הזה של הנכים. אני באמת מבקש ברוח דברי היושב-ראש, תנסו לקרוא את החוק ולראות איפה הליקויים ולראות מה הם הדברים שאפשר לעשות שהם מיוחדים לעניין הזה, כי לא עשינו בדיקה מיוחדת לגבי גימלאים, ובדיקה מיוחדת לגבי משפחות חד-הוריות, ובדיקה מיוחדת לגבי נשים או מקרים אחרים. תבדקו את הנושא הזה וכמיטב יכולתנו נעשה את התיקון הזה.

היו"ר אברהם יחזקאל: אומרים שהאדם הוא תבנית נוף מולדתו, ואני אומר עוד פעם שניתנה לי הזכות הגדולה להיות יושב-ראש ועדת הכלכלה בכנסת ישראל. כשאני דן בחוק הזה, וכשאני נוסע לבית ההורים שלי בשבת לאכול שם צהרים אצל הורי בשכונה, ואני יצאתי והרבה אנשים נשארו תקועים שם, אני מודיע חד-משמעית שאני אעשה את הכל כדי שהחוק הזה יעבור, כי מעורבת פה גם נישמתו של האדם. גם אם הוא פוליטיקאי, לפעמים הוא גם בן-אדם. אני רוצה שיהיה ברור שצומח פה דור של אנשים, דור שני שיצא מהמעברות והדיור הציבורי שכבר לא מוכן ללכת בכחש ובחש. לא הבטחות סרק, לא ועדות, לא פיליבסטר. העידן הזה הסתיים.

לכן בעוד שבועיים או שלושה, בתיאום עם מנהלת הוועדה, אנחנו נתחיל לקרוא את החוק לגופו. כלומר, אנחנו נתחיל את הישיבה, חסל סדר דיבורים, אנשים דיברו מדם ליבם, ונקרא את החוק על סעיפיו. תוך כדי קריאת הסעיפים אנחנו נצביע סעיף סעיף, ואני מקווה שעד אז יבואו נציגי האוצר והשיכון עם הנתונים שלהם ויגידו שפה הם מציעים לתקן אות, לא משפט, לא שורה ולא רעיון אלא אות. והיה אם נצלית, תאמינו לי שכולכם תרוויחו, כי החוק הזה הוא חוק צודק, ואני יודע אני מותקף, ואנחנו נותקף על-ידי האוצר. תראו מה עושה התקשורת, ואני אוהב את התקשורת, אבל הפקידים לפעמים אומרים שהם לא רוצים למכור מכירה גורפת. מישהו פה כתב שמכירה גורפת זה לא רעיון טוב כי אנשים עושים מזה עסקים. לא. כנראה לא הבינו מהו אותו חוק. מדובר במי שעלה בשנות ה-50 וגר בדיור ציבורי מושכר ושילם למדינה. מדובר גם בעולים חדשים שהושכרו להן דירות ומדובר גם בנכים. לא עושים איתם עסקים, אלא הם בסך הכל רוצים לעשות צדק עם עצמם ואנחנו איתם. הם פשוט רוצים שהדירות האלה יהיו שלהם וגם עכשו הם יצטרכו לשלם.

הזכירו כאן ציבורים שונים, כמו ציבור הנשים, הנשים החד-הוריות עם ילדים, נשים נכות ונשים עולות חדשות. רבותי, זה רק אומר שמי שבא היום אלה הם אנשים שהגורל לא היטיב עמם, ולכן אוי ואבוי אם מישהו יהיה כאן אטום לב. לכן החוק הזה יצטרך לנסות להיות רחב יותר. בואו ננסה לראות איך אנחנו מעבירים אותו, וזו הכוונה.

אני מודה לכולכם. הישיבה נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 14:00